

Припинення торгівлі та захоплення підприємств на неконтрольованій частині Донбасу: Економічний вплив на підконтрольну частину України

Девід Заха, Віталій Кравчук

Берлін/Київ, травень 2017

Резюме

- **Дві події:** Захоплення підприємств на неконтрольованих територіях (НКТ) та припинення торгівлі з НКТ
- **Макроекономічний вплив:** оцінки НБУ - реалістичні
 - -1.3% від ВВП в 2016 році (захоплення підприємств: -0.7%; припинення торгівлі: -0.6%)
 - Зростання дефіциту зовнішньої торгівлі на 1,8 млрд дол. США, 1,9% від ВВП
- **Електричний сектор**
 - Незважаючи на велику роль НКТ у постачанні антрациту, енергобезпека на контрольованій території (КТ) збережеться
 - Імпорт антрациту може призвести до підвищення вартості електроенергії для споживачів
- **Металургійний сектор**
 - Зможе продовжити виробництво через зміну ланцюгів постачання (коксу, коксівного вугілля)
 - Зростання витрат, ймовірно, доведеться взяти на себе виробникам
- **Інфраструктура**
 - Наявна інфраструктура, ймовірно, може впоратись із збільшенням навантаження (особливо при імпорті антрациту)
 - Однак ми не можемо виключити окремі вузькі місця постачання залізницею або у електромережі, що обмежить адаптацію логістики або зміни у структурі виробництва електроенергії
- **Висновки щодо економічної політики**
 - Проаналізувати, чи потрібні інвестиції у залізничну мережу для забезпечення потреб нової логістики
 - Проаналізувати, чи потрібні інвестиції у електромережу для оптимізованої генерації

Зміст

1. Вступ
2. Дві події: Захоплення підприємств та припинення торгівлі
3. Вплив захоплення підприємств
 - На випуск (ВВП)
 - На випуск (металургійна промисловість)
 - На торговельний баланс
4. Припинення торгівлі: Структура торгівлі між НКТ та КТ
5. Припинення торгівлі: вплив на ланцюги вартості
 - Втрата поставок антрациту для виробництва електроенергії
 - Втрата поставок коксу та коксівного вугілля для металургії
 - Надлишок сировини
6. Вплив припинення торгівлі
 - На ВВП
 - На торговельний баланс
7. Вузькі місця транспортної системи
8. Сукупний вплив двох подій

1. Вступ

Ситуація на Донбасі

- Донедавна:
 - Зберігались економічні та торгові зв'язки між контрольованою урядом територією України (КТ) та неконтрольованими територіями на Донбасі (НКТ)
- 2017:
 - Блокада транспорту активістами у січні
 - Захоплення підприємств, що продовжували працювати в українському правовому полі на НКТ, сепаратистами
 - 15 березня: Україна призупиняє транспортування товарів через лінію розмежування з НКТ

Цілі цієї аналітичної записки:

- **Аналіз економічного впливу недавніх подій на контрольовану територію (КТ)**
- **Власна оцінка сукупного впливу цих подій на економіку не проводилась**
- **Підтвердження реалістичності оцінок НБУ через наш аналіз**

Примітка: Вплив на НКТ буде розглядатись у майбутній аналітичній записці

2. Дві події: Захоплення підприємств та припинення торгівлі

▪ Захоплення підприємств

- Захоплені підприємства на НКТ перестають бути частиною української економіки; припиняється звітність та сплата податків
- Вплив на ВВП та торговельний баланс:
 - Випуск більше не включають до складу ВВП України
 - Зовнішню торгівля НКТ (наприклад експорт сталі) не включають до зовнішньої торгівлі України

▪ Припинення торгівлі

- Припинення торгівлі перериває внутрішні економічні зв'язки у ланцюгах створення вартості
 - Втрати доступу до засобів виробництва
 - Втрати покупців виробниками продукції
- Вплив на ВВП та баланс зовнішньої торгівлі:
 - Призупинення або зменшення випуску зменшує ВВП
 - Потреба додаткового імпорту для заміщення поставок з НКТ
 - Експорт зайвої сировини, що раніше постачали до НКТ

3. Вплив захоплення підприємств на випуск

Вплив на ВВП

- Частка НКТ у ВВП України суттєво зменшилась до 2017 року:
 - Багато підприємств перестали звітувати до Держстату
 - Зменшення виробництва на НКТ через руйнування внаслідок конфлікту та припинення економічних зв'язків

Частка НКТ у промисловому виробництві та ВВП

Рік	% від ВВП	% від промисловості
2013	8,4%	15,0%
2014	4,9%	6,9%
2015	1,6%	4,3%
2016	1,1%	3,3%

Джерело: Власні розрахунки

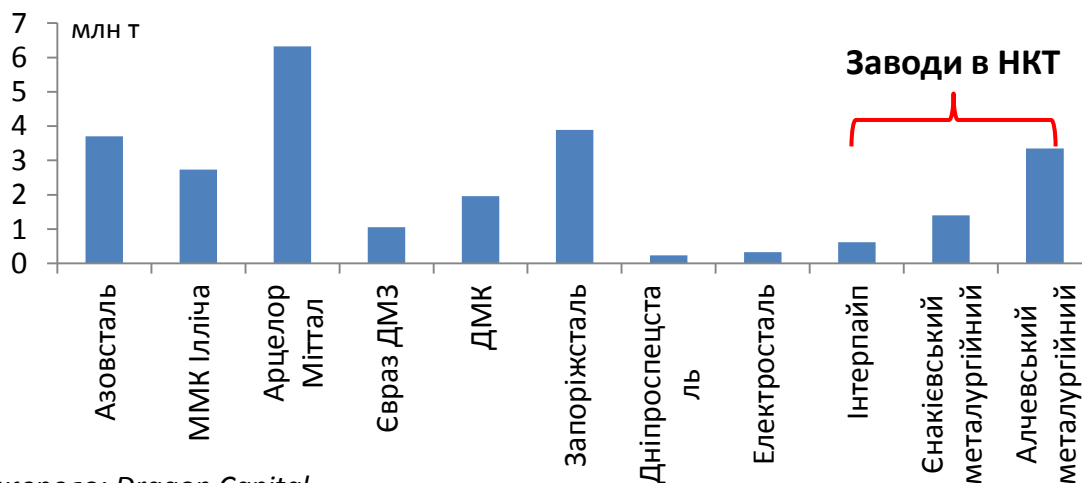
- **Оцінка НБУ щодо зменшення ВВП України через захоплення підприємств: 0,7%**
- **Оцінка НБУ – реалістична, зважаючи на частку НКТ у ВВП 2016 року в 1,1%**
 - Захоплення в березні, підприємства робили внесок до ВВП в січні та лютому
 - Загальна тенденція до зниження частки НКТ у ВВП, зменшення економічної активності

3. Вплив захоплення підприємств на випуск

Вплив на металургійну промисловість

- Металургійні заводи в Алчевську та Єнакієвому (на НКТ) захоплені сепаратистами
- Ці заводи виробили 13,8% українського виробництва сталі у 2016 році

Виробництво сталі в Україні у 2016 році

Джерело: Dragon Capital

- Ще: захоплено Донецьксталь, який виробив 0,8 млн т чавуну у 2016 році (на експорт)
- Загальні потужності металургії впали, але заводи на КТ мають вільні потужності
- **Втрата заводів на НКТ відповідає зменшенню ВВП на 0,3%**
- **Також зменшення чистого експорту через експортну орієнтованість металургії**

3. Вплив захоплення на баланс торгівлі

Обсяг та вартість зовнішньої торгівлі НКТ у 2016 році

	Обсяг, тис. т		Вартість, млн дол. США	
	Експорт НКТ	Імпорт НКТ	експорт НКТ	Імпорт НКТ
Сталь*	3,182	0	934	0
Вугілля	177	2,833	14	567
Залізна руда	0	839	0	39
Кокс	169	0	31	0
Хімікати	132	0	4	0
Інші	42	28	-	-
Всього: Сталь, вугілля, руда, кокс, хімікати	3,659	3,673	982	606
Всього	7,366	7,373	-	-

Джерело: Укрзалізниця, Укрстат (дані про ціни), власні розрахунки

* Сталь: включає інші залізні продукти, особливо чавун (Донецьксталь)

Примітка: Вартість розрахована, використовуючи відповідні середні ціни експорту, імпорту для відповідного товару в 2016 році

- Захоплення підприємств означає, що їх більше не враховують у статистиці зовнішньої торгівлі України
- Вплив основних товарів НКТ на торговельний баланс України: зростання дефіциту торгівлі на 0,4 млрд дол. США, що відповідає 0,4% від прогнозного ВВП на 2017 рік
- Проблеми для НКТ: Законний експорт у майбутньому неможливий без українських сертифікатів походження

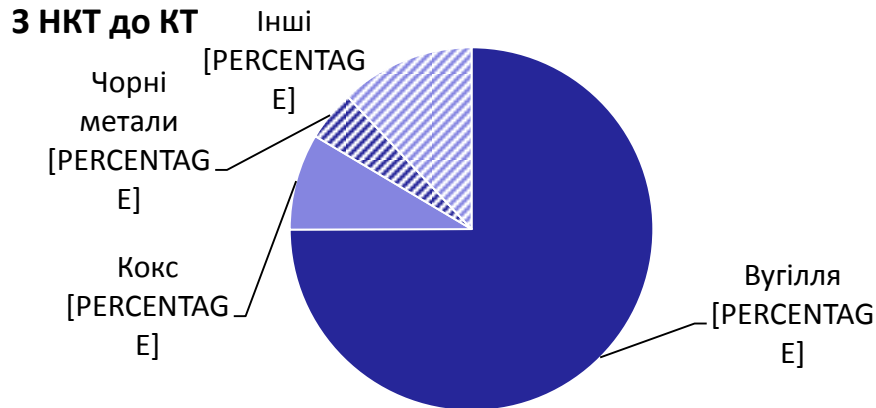
4. Припинення торгівлі: Структури торгівлі між КТ та НКТ

Обсяг перевезень товарів

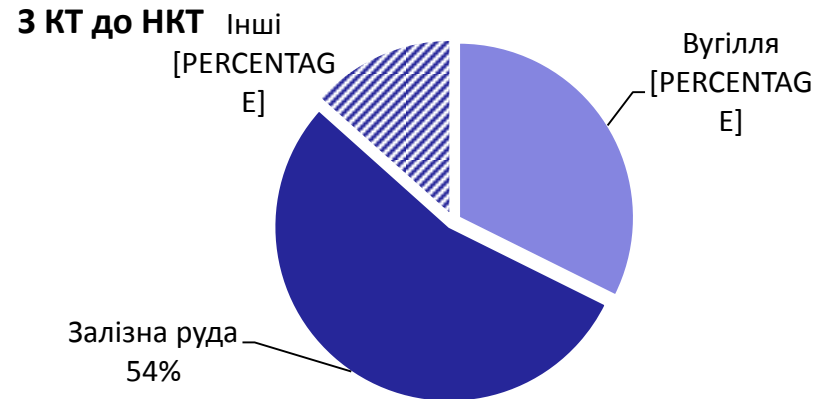
- З НКТ до КТ: 15,7 млн т
- З КТ до НКТ: 9,7 млн т

Структура:

Обсяг перевезень між КТ та НКТ у 2016 році (у тоннах)

Джерело: Укрзалізниця

Джерело: Укрзалізниця

Основні взаємозв'язки з КТ

- Втрата поставок антрациту для виробництва електроенергії
- Втрата поставок коксу та коксівного вугілля для виробництва сталі
- Надлишок сировини (залізна руда, вугілля)

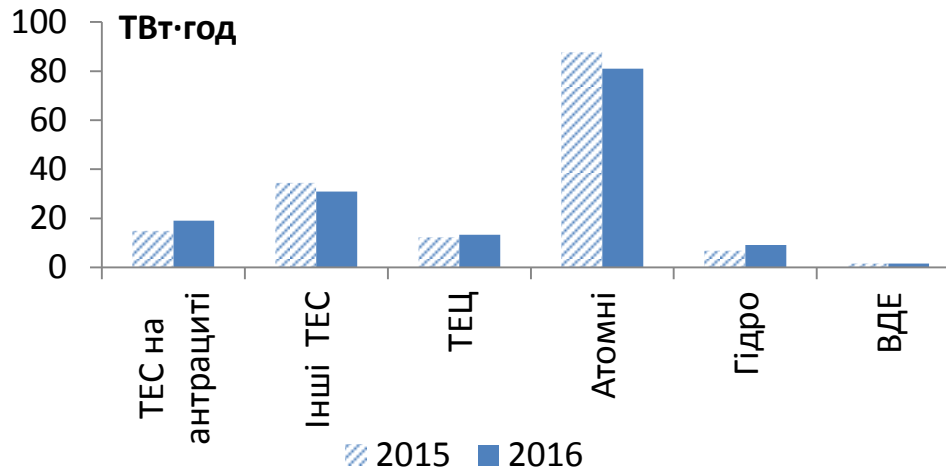
➤ **Аналізуємо кожен зв'язок окремо, перевіряємо можливості заміни та взаємозаліку**

5. Припинення торгівлі: Вплив на ланцюги торгівлі

Втрата поставок антрациту для виробництва електроенергії: важливість

- Певні теплові електростанції (ТЕС) використовують антрацит з НКТ
- У 2016 році : Близько 8 млн т, 79% поставок антрациту до КТ надійшли з НКТ

Виробництво електроенергії в Україні в 2016 році за джерелом

Джерело: Dragon Capital

- ТЕС, що працюють на антрациті виробили 9,2% від загального виробництва електроенергії в 2016 році
- **Близько 7% виробництва електроенергії в Україні залежить від антрациту з НКТ**
- **Потрібно імпортувати антрацит або збільшити виробництво на інших електростанціях**

5. Припинення торгівлі: Вплив на ланцюги вартості

Припинення постачання антрациту: варіанти заміни

1. Імпорт антрациту

- Найкращі джерела: РФ, ПАР
- Потребує вільних портових та залізничних потужностей
- Ринкова ціна імпорту: ~100дол./т
- (висока) ціна антрациту з НКТ, передбачена регулятором: біля 75 дол./т

2. Більше використання інших енергоносіїв

- Потужності використовуються частково
- Атомні електростанції працюють на 67% потужності
- Зазвичай, атомні станції працюють на 80-95% від повної потужності
- Обмеження: Пропускна здатність мереж

- Ймовірний короткостроковий сценарій:
 - ТЕС на антрациті вже працюють на мінімальному режимі для економії запасів
 - Імпортний антрацит може надійти в Україні протягом 2-3 місяців після замовлення
 - Вартість додаткового імпорту
- Додаткові довгострокові варіанти: Оптимізувати постачання електростанцій
 - Переобладнати ТЕС з антрациту на інші види вугілля (вартість: близько 100 млн грн на блок потужністю в 200 МВт)
 - Збільшити використання інших наявних потужностей (наприклад збільшення використання АЕС)
- **Електропостачання КТ, найвірогідніше, не під загрозою**
- **Можливо краще задіяти інші електростанції для обмеження витрат на імпортний антрацит**
- **Доцільно проаналізувати потреби у покращенні електромереж для кращого використання наявних потужностей**

5. Припинення торгівлі: Вплив на ланцюги вартості

Припинення постачання коксу та коксівного вугілля для металургійного виробництва

Ілюстрація ланцюжків постачання

- iron ore
- coal
- coke
- final product

Джерело: НБУ

Масштаб проблеми:

- Надходження з НКТ у 2016 році: 1,3 млн т коксу, ~0,5 млн т коксівного вугілля
- 9% of коксу та 4% коксівного вугілля, що використовується на КТ

Заміщення

- Заводи на КТ можуть збільшити виробництво коксу, але потребують коксівного вугілля
- Великий імпорт коксівного вугілля (близько 2/3 споживання НКТ та КТ у 2016 році)
- Наявність достатніх обсягів вугілля з поточних внутрішніх та зовнішніх джерел постачання (НКТ – великий чистий імпортер)
- Авдіївський коксохім розташований біля лінії зіткнення; стає ключовим для постачання КТ

- **Коксівні заводи на КТ мають достатню вільну потужність**
- **КТ мають достатньо коксівного вугілля із власного виробництва та наявного імпорту**
- **Переорієнтація постачання за наявного рівня імпорту повинна бути достатньою**

5. Припинення торгівлі: Вплив на ланцюги вартості

Надлишки сировини

	Обсяг, млн т	Вартість, млн дол. США
Залізна руда	5,3	246
Вугілля	3,1	682
... з якого коксівне вугілля	1,9	567
...з якого інше бітумінозне вугілля	1,2	115

Джерело: Укрзалізниця, Держстат (дані про ціни), власні розрахунки

Заміна втрачених покупців з НКТ

- Або використовувати замість поставок з НКТ або продавати на світовому ринку
- Ймовірний сценарій:
 - Коксівне вугілля: використовується замість поставок з НКТ
 - Бітумінозне вугілля: використовується замість поставок з НКТ
 - Залізна руда: Експорт 5,27 млн т руди: близько 246 млн дол. США (але ціна дуже мінлива)
- **Вугілля, що раніше продавалось в НКТ може замінити втрачені поставки з НКТ**
- **Залізну руду достатньо просто екпортувати на світові ринки**

6. Вплив припинення торгівлі на ВВП

Можливі джерела впливу на ВВП

- Припинення торгівлі з НКТ може вплинути на виробничі зв'язки
- Втрачені поставки матеріалів: потрібні заміна та можливо зміни до виробничого процесу
- Втрата покупців з НКТ: потрібно знайти нові канали продажів

Результати аналізу основних каналів впливу

- Всі засоби виробництва можуть загалом бути замінені з використанням
 - Додаткового імпорту із світових ринків (антрацит, інше вугілля)
 - Наявного імпорту та товарів, які раніше поставлялись до НКТ (кокс, коксівне вугілля)
- Залізну руду можна експортувати на великому світовому ринку
- Теоретично вплив на ВВП може бути нульовим – всі втрати можливо замінити
- Однак на практиці можливе
 - Тимчасове зменшення випуску під час зміни каналів постачання
 - Постійне падіння випуску через зростання витрат на закупку матеріалів

Можливий масштаб впливу на ВВП

- **НБУ прогнозує зменшення ВВП 2017 року на 0,6% через припинення торгівлі**
- **Прогноз видається реалістичним, але фактичний вплив на економіку залежатиме від швидкості пристосування каналів постачання**

6. Вплив припинення торгівлі на торговельний баланс

Зміна балансу зовнішньої торгівлі в розрізі основних товарів у торгівлі між НКТ та КТ (Основне припущення: Використані всі можливості для взаємозаміни)

	Зміна чистого експорту КТ, млн дол. США
Залізна руда	246
Коксівне вугілля	54
Антрацит	- 800
Інше бітумінозне вугілля	- 115
Всього	- 615

Джерело: Власні розрахунки

- Припущення: Всі варіанти взаємозаміни (заміни постачання з НКТ товарами, що раніше постачались на НКТ) використані
- Основний вплив:
 - Експорт надлишкової залізної руди
 - Імпорт антрациту та іншого бітумінозного вугілля для ТЕС
 - Через взаємозаміну, не потрібно буде збільшувати імпорт коксівного вугілля
- **Вплив на торговельний баланс: Збільшення дефіциту на 615 млн дол. США або 0,66% від ВВП**

7. Вузькі місця транспортної системи

- Додатковий імпорт близько 10 млн т вугілля на рік (антрациту+бітумінозного)
- Зміна каналів постачання у металургійному виробництві потребуватиме залізничних зв'язків

Можливі вузькі місця інфраструктури:

– **Залізниця:**

- За наявною інформацією до 25% рухомого складу Укрзалізниці перебуває на НКТ
- Втім експерти не очікують, що залізниця стане жорстким обмеженням
- Поставки на Луганську ТЕС (енергоострів, включає як частину КТ, так і НКТ) можуть бути проблемними, тому що залізничні колії проходять лише через НКТ
- **Ймовірно, не є жорстким обмеженням**

– **Порти:**

- Вільна потужність близько 0,8 млн тон на місяць = 9,6 млн т на рік
- Навантаження на порти можливо зменшити через імпорт частини вугілля по залізниці (Польща, Росія), перенаправлення та збільшення внутрішнього виробництва
- Варто подумати про інвестиції у збільшення потужності
- **Ресурси портів по обробці імпорту вугілля можуть бути вичерпані**
- **Наявна інфраструктура, ймовірно, може обробити імпорт, але уряду варто оцінити потреби щодо інвестицій у збільшення пропускної здатності портів та залізничної мережі**

8. Сукупний вплив обох подій

Сукупний вплив на ВВП

- НБУ прогнозує вплив на ВВП 2017 року на -1,3%
- Наш аналіз підтверджує ймовірний обсяг впливу захоплення підприємств (-0,7% від ВВП)
- Розмір впливу припинення торгівлі залежить від швидкості зміни каналів постачання та впливу вищих витрат на матеріали
- **Ми вважаємо оцінку НБУ на суму в -1,3% від ВВП реалістичною**

Сукупний вплив на торговельний баланс

- Наш аналіз щодо основних товарів (з досконалою внутрішньою взаємозаміною)
 - Вплив захоплення: Підвищення дефіциту торгівлі на 0,4 млрд дол. США (0,4% від ВВП)
 - Вплив припинення торгівлі: Підвищення дефіциту торгівлі на 0,6 млрд дол. США, 0,7% від ВВП
 - Загальний вплив: Підвищення дефіциту торгівлі на 1 млрд дол. США, 1,1% від ВВП
- Прогноз НБУ: Підвищення дефіциту торгівлі на 1,8 млрд дол. США, 1,9% від ВВП
- Включає вплив тимчасового припинення поставок та збільшення витрат на матеріали
- **Ми вважаємо, що оцінка НБУ підвищення дефіциту зовнішньої торгівлі на 1,8 млрд дол. США є реалістичною**

Девід Заха

saha@berlin-economics.com

Віталій Кравчук

kravchuk@ier.kiev.ua

Німецька консультативна група

c/o BE Berlin Economics GmbH

Schillerstraße 59, D-10627 Berlin

Тел: +49 30 / 20 61 34 64 0

www.beratergruppe-ukraine.de

Twitter: @BerlinEconomics

Facebook: @BE.Berlin.Economics

